

De bakkerij in 't Noord te Wommels (1610-1832)

Jelle Miedema

Mijn reconstructie van prekadastraal Wommels is gevorderd tot de voormalige bakkerij in het Noord, nr. 55 op de kadasterkaart van 1832 (zie bijgaand kaartje). Bij dat perceel behoorde westwaarts een erf tot aan voorheen een afsplitsing van de Noorderhaven toe.

(onder voorbehoud)¹

1598: Tethman Abbes is noordelijke naastleger van de herberg aan de Terp (inv. 43, fol. 36v).

1610: Agge Jenckes (x 1e **Barber Florisdr**) is noordelijke naastleger van de herberg aan de Terp (inv. 44, fol. 56, zie vorige aflevering).

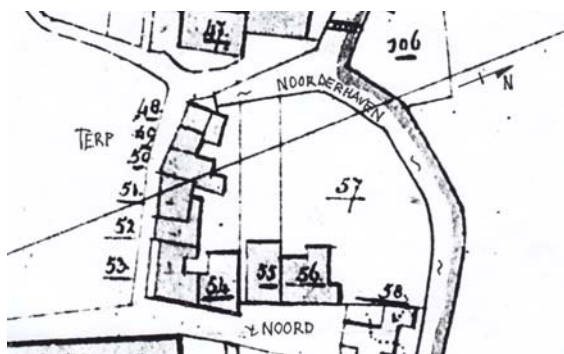
Aanvulling, toelichting:

- 1608: Agge Jenckes wordt vermeld als bakker en koopman te Wommels (inv. 23, fol. 326v e.v.).
- 1611: 'Agge Jencke zn Backer t Wommels compt van broodt ende andere waren over d wtaert van voors. Anne [Pybes, op Stapert]' 3 gg. en 6 st. (inv. 24, fol. g.n.).
- 1614: 'Agge Jencke zn backer' is zuidelijke naastleger van het oude vicariehuis, de huidige bakkerij aan de Kaatsebaan (decr. verkopeningen HvFr 1614, inv. 16808 p. 196v; zie ook *Klaaikluten* 2004/3:37).
- 1618: 'Agge Janckis Backer' heeft voor brood 17 gg. en 4 st. tegoed uit het sterfhuis van Ferck Duedes (inv. 25, fol. 108).
- 1619a: Agge Jenckes Backer te Wommels krijgt nog 2 gg. en 14 st. uit het sterfhuis van molenaar Wijbe Thijaerds (inv. 25, fol. 145).
- 1619b (10 mei): 'Agge Jenckez backer voor hem zelve ende ten profijte sijner kijnderen bij wijlen Barber Florisdr in echte getogen' heeft van Jan Hendricks en Maijcke Pieters e.l. te Wommels 100 carg. tegoed voor gehaald waren en geleend geld; onderpand: specialijck oock mede onse huijsinge die wij nu bewonen en gebruikken' (inv. 57, fol. 288).

1622: Agge Jenckis en zijn minderjarig kinderen bij w. Barber Florisdr zijn de bewoners van een 'huijsinge ende stede cum annexis', met als naastlegers 'Rijuerdt Douwes aende ene ende Douwe Rijuerds cum uxore aende andere zijde naestgehuijst' (inv. 25, fol. 335).

Aanvulling, toelichting:

- De akte gaat over scheiding van bezit tussen Agge Jenckes en zijn kinderen bij w. Barber Florisdr. Oudste dochter Aelcke is gehuwd met Sijbout Jws van Wommels en de minderjarige kinderen, Ancke in haar 18^e jaar, dochter Hilcke in haar 14e en zoon Jencke in zijn 10^e jaar, krijgen als curatoren Claes Floris te

Uitsnede kadasterkaart Wommels 1822/1832

¹ Voorbehoud: Tot dusver heb ik geen aanwijzing gevonden dat Tetman Abbes bakker was. In 1608 verkoopt hij aan zijn zoon Sipcke, weduwnaar te Tzummarum, in Wommels een huis, tuin, hooiberg en verdere toebehoren, staande op pastoriegrond en belast met 14 st. grondpacht aan de predikant (inv. 44, fol. 39v). Een jaar later is Sipcke overleden en verkoopt Tetman Abbes voor Sipckes erfgenamen het huis met dan ook 'eenige levendige beesten' aan Cornelis Pieters en Ida Jacobs, e.l. te Wommels (huwelijken voor het gerecht 1588-1612, p. 28).

Enkhuizen 'haeren oom ende w: moeders broeder' en Floris Harmens te Wommels (inv. 25, fol. 334). De kinderen krijgen elk 300 gg. toegezegd, met voor de oudste dochter de bakkerij als onderpand.

1625a: Inventarisatie van het sterfhuis van **Agge Jenckes** (x 2^e **Geert Jacobs**) te Wommels, op verzoek van zijn kinderen en van 'Geert Jacobs dr zijne nagelatene weduwe'; kinderen: Aelcke gehuwd met Sijbouth Jws in haar 30^e j., Anscke gehuwd met Claes Saeckles te Wommels (volgt in haar 21^e jaar, Hiltie in haar 17^e jaar en Jencke in zijn 13^e jaar, allen bij Barber Florisdr 'mijn voorwifff'. In de inventarislijst vinden we onder andere een 'schip met een praamcke', een 'foucke en nog een', een 'vischemmer', 'levendige beesten', een hoijbergh', een 'backtaeffel', een

Tegoeden en schulden van wijlen bakker Agge Jenckis in 1625 (inv. 26, fol. 129 ev)

Bakker Agge Jenckes had bij zijn overlijden van veel mensen geld tegoed, sommigen met beroep vermeld², terwijl hij aan anderen nog geld schuldig was. Van die 'inschulden' en 'wtschulden' volgt hier een overzicht (niet uitputtend):

Tegoeden: Een obligatie dd. 25.7.1624 groot 25 gg. met 3 gg. rente ten laste van (t.l.v.) Mirck Saeckles te Wommels'; een obligatie dd. 11.6.1624 groot 25 gg. met 1 gg. rente t.l.v. Claes Joes en His Dircks te Wommels; een obligatie dd. 10.9.1618 groot 325 gg. met 19½ gg. rente t.l.v. Gerijdt Douwes te 'Husum'; 'wt crachte van seeker handtschrift' van oorspronkelijk 1 mei 5.1616 een schuld groot 206 gg. t.l.v. Floris Harmens en Pijtrick Wopckes, hij smid te Wommels; een obligatie dd. 9.5.1605 groot 25 gg. met 25 gg. rente t.l.v. Syoucke Gerijts en Nampck Jenckes te Makkum; een (weggestreepte) schuld uit 1602 groot 25 gg. t.l.v. Claes Gerbens en Hylck, e.l. destijds te Hichtum; een obligatie van 1.5.1617 groot 100 gg. met 6 gg. rente t.l.v. Gerijt Martens en Rijck Tyaerds e.l. te Wommels'; een obligatie dd. 13.7.1602 groot 100 gg. met 12 gg. rente t.l.v. Take Claesz en Trijn Jans, e.l. te Wommels; als rest van een obligatie dd. 7.4.1615 de som van 73 gg. t.l.v. Rijuerd Haenckes en Dyw Heijnsdr.

Overige tegoeden (in goudgulden, à 28 stuivers) ten laste van personen uit Wommels, tenzij anders vermeld: Pijtter Hessels voor 'gehaelde waeren' 38-12-8; Sijuerd Hansz 16-27-0; Jan Hendricks 13-5-8; Thijaerdtie Stellingwerff weduwe 2-4-0; Gerben Gerbens te Makkum 1-23-8; Foppe Tijercs schroor 10-26-0; Egbert Jeltens timmerman 28-24-8; Lijuewe Claesz 3-2-4; Pijtter Roodmers 4-9-0; Sipckje Jans 3 carg. (kwijtescholden); Ysaak Sijbes 'mullenaer t Wommels' 10-1-/-; Claes Saeckes *nomine uxore* en erfgenamen 10-14-/-; Aelcke Saekes weduwe 17-24-/-; Cornelis Pijtters 'schoenmaker' 1-26-/-; Henricus Mol 'praedicant t Wommels' 3-16-/-; 'd schoolmr' (NN) 0-18-/-; Broer Rijuerds 1-14-/-; Mirck Saeckles 5-19-/-; Jetse Pijtters 6-0-0; Hendrik Martens 1-2-0; Nanne Edes 14-2/...-/-; de kerkvoogden 'van broeden tot behoef van de armen gecofft' 1-/-...-/- en 'voor broeden bij verscheijden arme gehaelt' 18-0-/-; Ede Hauckes 0-6-/-; Haucke Edes 1-16-/-; Claes Jows 0-8-/-; Both Reijnners weduwe 'van 3 broeden' 1-1-/-; Dirck Nannes 2-14-/-; Ate Jarichs 0-12-/-; Jan Saeckles 0-25-/-; Ryuerd Haenkes 'van gehaelde waeren' 28-20-0; Gerijt Martens 37-4-0; Ede Haucke s 1-0-0; Sijbout Juws 15-0-0; Teth Doede Jans wed. van wegen Jan Jurrians 8-0-0 en nog 22-25-0; Jan Hendricks 33-16-0 en 1-12-0; 'Floris Harmens Smidt t Wommels' 9-13-8; Reijloff Egberts 4-21-0 e.a. waaronder nog: Hendrick Martens 'van huijs huur' 6-10-/-; Ysaak Sybrens Mollenaer 'voor de koop van een koe en van hooi' 12-14-/-.

Schulden (fol. 135v ev): Pijtter Jacobs te Uitwellingerga voor turf 7-4-/-; Sijce Gerijts weduwe te Bolsward voor 'gehaelde waeren' 4-23-/-; Fedde Jurrians wed. te Bolsward 2-9-/-; Ige Meyes koopman te Bolsward 7-4-/- (e.a., ook te Franeker soortgelijke of kleinere bedragen); Baef Gosses wed. te Wommels 'voor rogge' 2-25-/-; Wpcke Wpckes te Burgwerd 4-0-/-.

En verder hebben dochter Anscke/Ancke Agges, huisvrouw van Claes Sacklis te Wommels, dochter Hiltie en zoon Jenck elk uit hun w. moeders goederen nog 300 gg. tegoed (oudste dochter Aelcke is kennelijk eerder al uitgekocht).

² Een nieuw gegeven, in aanvulling op mijn bijdrage over de molenaars van Wommels elders op deze site: in 1625 is een Ysaak Sijbes molenaar te Wommels.

winkel en 'meel,suijcker, rousijnen, stijfsels, rijs'. Bij het huis behoorde verder een 'stede cum annexen van dien'. Agge Jenckes liet drie huizen na:

1. Een 'huijs ende hoijbergh, met den stede cum annexen van dien, staende *ende* gelegen binnen den dorp Wommels inde buiren waer w: Agge Jenckis wt verstorven is';
2. 'Noch een old end huijs ende stede cum annexis staende *ende* gelegen mede binnen den dorpe Wommels bij w: Agge Jenckis van Fedde Wouters in coop becomen en vercregen';
3. 'Noch een huijs *ende* stede' te Wommels', bewoond door Hendrick Martens, 'welcke huijsinge w: Agge [aen] Jencke zijn soon bij zijn testament in dato den ... januarij 1625 gepraelegateert heeft' (inv. 26, fol. 129 ev).

Aanvulling, toelichting:

- Het eerste huis is de bakkerij, het tweede een (deel van een) woning en stede ten westen van de Terp en het derde mogelijk een ander deel van diezelfde woning. Het laatste moet nog verder worden onderzocht.³

1625b: De 'huijsinge, hoijbergh, ende stede cum annexis bij w: Akke Jenckis nagelaten (...) met-te neringe vandien' (vervolg inv. 26, fol. 136v).

Verkopers: Erven Agge Jenckes.

Kopers: **Claes Saekles en Antie Agges**, e.l. te Wommels.

Koopsom: 410 gg. per reversaalbrief.

1625c: Proclamatie van verkoop de *helft* van **w. Agge Jenckes**' nagelaten 'huijs ende stede cum annexis met d' gerechticheijt vande neringe van dien' (inv. 45, fol. 236v).

Verkopers: **De kinderen van Agge Jenckes** c.q. de curatoren van de twee jongste twee kinderen (Hiltie en Jencke Agges) voor de helft (de andere erfgenamen zijn eigenaar van de wederhelft).

Kopers (27 mei): **Claes Saekles** alias **Claes Backer** en **Antie Agges**, e.l. te Wommels.

Koopsom: 410 gg.

Aanvulling, toelichting:

- In 1627 is Claes Saekles koopman zuidelijke naastleger van het voormalige vicariehuis op de westzijde van de Kaatsebaan (inv. 45, fol. 261). In 1635 kopen hij en Anthie Agges een 'vrije plaetse' bij het huis op de zuidzijde van de - later zogeheten - Kaatsebaan (inv. 46, fol. 267).

1632: **Claes Saekles** is als bakker opgevolgd door **Hillebrand Seerps**. De laatste is in 1632 noordelijke naastleger van de herberg aan de Terp (inv. 46, fol. 225v, zie vorige bijdrage).

Aanvulling, toelichting:

- Hillebrandt Seerps van Wijnaldum tr. Harlingen 26.4.1629 Oentie Fouckes.
- In 1632 zijn Hilbrand Seerps en Oentie Fouckes e.l. te Wommels voor geleend geld 'bij t passeren deses ontfangen' 300 gg. schuldig aan executeur Anne Jeltes en zijn vrouw Jidtie Jouckes e.l. te Wommels. Als onderpand dient dan het door hen bewoonde huis (inv. 59, fol. 115).
- In 1633 zijn Hilbrant Seerps *backer* en Oentie Fouckes e.l. te Wommels nog eens 25 gg. extra schuldig aan Anne Jeltes, executeur van Hennaarderadeel (inv. 59, fol. 149).
- 1633: Hilbrant Seerps bakker tot Wommels en zijn vrouw Oentie Fouckes zijn voor leverantie van 'een goed last rogge' 185 gg. schuldig aan Pieter Abbes koopman te Harlingen (inv. 59, fol. 128v).
- 1634: 'Hilbrand Seerps backer' krijgt 11 gg. uit het sterfhuis van Anne Jeltes (inv. 27, dd. 31.5.1634).

³ In 1591 kopen Jencke Agges en Hijlck Jansdr te Wommels, de ouders van bakker Agge Jenckes, van Ferck Duedes een 'eijnts huijs' belast met 4 st. grondpacht; naastlegers: Fedde Wouters W, Harmen Jans N en Douwe Jans Z (inv. 42, fol. 33v). In 1623 koopt Agge Jenckes van Fedde Wouters een half huis (inv. 45, fol. 225) en in 1624 verkoopt Agge Jenckes een 'seker endt huijs en stede' ten oosten van de Trekvaart en ten zuiden van smid Floris Harmens (inv. 45, fol. 228v). Mogelijk werd een *deel* van dat huis begin 1625 door Agge Jenckes geschonken aan zijn zoon Jencke, want in 1628 verkoopt de curator van Jencke Agges een 'huijsinge en stede cum annexis' te Wommels 'de voorscreven Jencke van w: Agge Jenckis zijn vader gepraelegateert', belast met 6 ½ st. grondpacht aan de pastorie, met als naastlegers: (Fe)dde W(ou)ters huis W, Aleph Rijuerdts N en Aelcke Saekles wed. Z 'naestgehuijst' (inv. 45, fol. 252) .

- 1635, 1636: Voor een koe gekocht in 1634 moet Hillebrand Seerps 'backer' 40 gg. en 7 st. betalen aan het sterfhuis van executeur Anne Jeltes (inv. 27, fol. 163v ev).
- 1636a: In een 'boelregister' dd. 5.3.1636 staat dat 'Hilbrand Seerps Backer tot Wommels' op 13.10.1634 als restant van 84 gg. voor twee vette koebeesten gekocht in Rien van Focke Loppes te Sneek nog 49 gg. moet betalen (zie ook fol. 237v).
- 1636b: Hillebrand Seerps en Oentie Foeckes e.l. te Wommels zijn voor gehaalde waren 97 carg. schuldig aan Hidde Ages, burger en koopman te Bolsward (inv. 59, fol. 237v).
- 1636: Hilbrand Seerps Backer en Oentie Fouckes e.l. te Wommels zijn voor leverantie van rogge 126 carg. en 8 st. schuldig aan Pijtter Abbes en Sijske Laasdr., e.l. burgers te Harlingen (inv. 59, fol. 249v).
- 1636/1637: Er heeft een boelgoed plaatsgevonden van o.a. Hilbrand Seerps.

1636 (10 juni): Een 'huijsinge, schuijre, stede *ende* plaetse cum annexis, met d' hovinge *ende* plantagie cum annexis *daerbij* en an behorende' (inv. 59, fol. 269v).

Naastlegers: Nanne Claeses N en Z 'naestgehuijst'.

Bewoners: **De verkopers.**

Verkopers: **Hillebrand Seerps** (bakker) en **Oentie Fouckes.**

Kopers: **Romcke Sijbrens en Jid Auckes**, e.l. te Witmarsum.

Koopsom: 685 gg. middels een 'reversaelbrieue (: in qlt dato als dezen :)'.
'

Aanvulling, toelichting:

- Romcke Sijbrens van Kimswerd tr. 1^e 1635 (attestatie afgegeven 23.3.1635) Jid Auckes van Witmarsum, tr. 2^e (procl. Wommels 27.8.1654) Frouc Pieters van Stavoren.
- Over Nanne Claesz als noordelijke naastleger volgt te zijner tijd meer. Over hem als zuidelijke naastleger: zie de vorige aflevering.
- 1638, 1642 en 1643: Romcke Sijbrens is in 1638 zuidelijke naastleger van de herberg aan de Noorderhaven (volgt t.z.t.) en in 1642 en 1643 noordelijke naastleger van herberg aan de Terp (zie vorige bijdrage).

1644-1660: Proclamatieakten ontbreken.⁴

1652: Aucke Buwes/Buwes is zuidelijke naastleger van de herberg aan de Noorderhaven (inv. 29, g.n. / dd. 29.9.1652 [fiche 11, 2^e rij]).

Aanvulling, toelichting:

- (?) a. Auke Buwes tr. Dronrijp 31.1.1662 Ytsen Tietes; b. Aucke Buwes tr. Hennaarderadeel (RK) 3.10.1680 Beefke Dircx, met als getuige Albert Jans.

1654-1666: Jacob Pijtters bakker te Wommels is in 1666 noordelijke naastleger van de herberg aan de Terp (inv. 62, fol. 81v).

Aanvulling, toelichting:

- 1654-1664: Jacob Pieters bakker te Wommels tr. 10.9.1654 Siouck Johannes van Wommels. Ze laten daar in de periode 1656-1664 kinderen dopen.
- 1660: Executeur Hans Hendricx Baur en zijn vrouw Geertruijt Leuwenburgh te Wommels hebben per juni 1659 een bedrag van 250 gg. tegoed van Jacob Pijtters en zijn vrouw Sieuck Johannes.
- 1666: Herbergier Hans Hendrick Baur zegt aan Jacob Pijtters het gebruik op van 'een hovinge als hij verleden jare in huiringe gehadt heeft' (inv. 7, fol. 42v).

1666: Een 'huijs hoff bomen plantagie met de eigendom *vande* steegh tusschen t' *vercofte* huijs en den huijsinge *vande* erffgenamen van (...)eb Doedes met belastinge van onderhouding vant staket te suijsden, *ende* t' *noordelijcke* staket ten laste *vande* huijsinge van Hans Hendrick Baur, reserverende d' *vercopers* haer een vrije woning *inde* achter camer met den bruckma *vande* schuirre voor een jaer mei 1667 te *vervallen*'; incl. het 'backers gereedschap' (inv. 47, fol. 201v).

⁴ Op 9.4.1648 wordt 'Waatse Winia bakker' op belijdenis gedoopt in de kerkelijke gemeente Wommels-Hidaard (lidmatenboek Wo-Hi). Ik heb hem niet als bakker in Wommels gevonden. Mogelijk was hij bakker in Hidaard.

Naastlegers: (NN) W, Hans Hendricks Baur N, de 'gemene buirren' O, de voors. erfgenamen Z.
Verkopers: **Jacob Pijtters** en **Siouck Johannes** e.l. aldaer.
Kopers: **Anne Sijmens** en **Luijts Jeltens**, e.l. te Wommels.
Koopsom: 1150 gg.

Aanvulling, toelichting:

- Van het echtpaar Anne Sijbrens en Luijts/Leuts Jeltens zijn geen huwelijks- of lidmatengevens gevonden, noch doopgegevens van hun kinderen (volgt). Waarschijnlijk waren zij doopsgezind of rooms-katholiek.

1702: Luijts Jeltens wed. Anne Sijmens i.l. bakker te Wommels, mee voor **Sijmen Annes** en **Bauck Annes** huisvrouw van **Aane Wabis** aldaar, kinderen en erven van Anne Sijmens, vragen aan Jan Taedes (Schuijringa) mr. schooldienaar te Wommels om geen penningen van zijn gekochte huis te Wommels te betalen aan Minse Pijtters cum uxore te **Arum** alvorens Minse en zijn vrouw een obligatie van 300 carg. dd. 4.5.1694 hebben voldaan (inv. 3, fol. 336).

Aanvulling, toelichting:

- Bauckien Annes van Wommels tr. Wo (3^e procl. 13.4)1690 Aane/Arend Wabes van Oosterend (volgt).

1707: Het 'huijs van **Leuts Annes** [lees: Luijts Jeltens wed. Anne Sijmens] door **Aene Wabes** bewoont' (vet JM) is zuidelijke naastleger van het noordelijk aangrenzende huis (volgt t.z.t.). Leuts Annes zelf woont intussen in Heeg (inv. 49, fol.89v).

Aanvulling, toelichting:

- 1707: Gerben Ages en Janke Pijtters e.l. te Wommels verklaren te hebben ontvangen 'om den melck een swart grieme koe, van Aene Wabes mr. backer in voors. dorpe aldaar van dato deses tot aan Maij 1708 toe' (inv. 65, fol. 13).

1712, 1723: Ane Wabes (x **Batie/Bauckien Annes**) is in 1712 noordelijke naastleger van voorheen de herberg aan de Terp en in 1723 zuidelijke naastleger van het volgende huis in het Noord.

Aanvulling, toelichting:

- 1712 (nov.): Fettie Anes gesterkt met haar vader Ane Wabis bakker te Wommels contra Sijbren Jelles (te Lutkewierum) gesterkt met zijn vader Jelle Sijbrens boer te Oldeklooster, wegens dreigend ontlopen van trouwbelofte (inv. 5, fol. 23-23v). Ruim een jaar later blijkt dat er meer aan de hand was:

1714 (feb.): 't Voors. Geregte op alles rijpelijk gelet en geconsidereert / hebbende wes en *dat*gene men in desen behoirde te conside/eren uit de name en van wegen de Heerlijkheit der land/schappe van Friesland, gehoirt den eed van de Impetrant [eiser] tot / versterkinge van haer aengeven, gepresteert, condemneert de / *gedaagde* omme de Impetrante behoirlijk te doteren en t kind ten processe gedagt tot de buikvestinge toe / te onderhouden, mitsgaders hoeden en betalen de kraamkosten met de / annexen van dien, bij so verre hij de Impetrante niet wil / trouwen, verklarende de Impetrante daer te boven tot / haer vordere genomen eisch en conclusie niet ontvangte[lijk] / aldus gedaen en uitgesproken in de Grijtenije Regtkamer tot Wommels den 7 Februarij 1714' (inv. 16, fol. 36).

1731: Een huis etc., met een stekkie aan de zuidkant 'tot aant bakhuis glasen tot last van t verkochte', vrij van grondpacht (inv. 50, fol. 92v).

Naastlegers: 'de haven' W, Sijmen Romkes N en Z, 'de reed' O.

Bewoner: de 'mede verkoperse'.

Verkopers: ½ **Ane Wabes** en ½ **Fedtie Anes, vrouw van Pijtter Johannes**, beiden te Wommels.

Kopers: **Heert Hylkes** mr. glasmaker en **Johannes Sjoerds** mr. kuiper, beiden te Wommels.

Koopsom: 205 gg., te betalen in drie termijnen (mei 1732, 1733 en 1734).

Aanvulling, toelichting:

- 1726: Batie/Baukien Annes huisvrouw van Ane Wabes te Wommels en 'gesterkt met de selve' is voor geleend geld 130 carg. schuldig aan Laas Wijbes (Hieminga) en Trijntie Heerts e.l. huislieden onder Wommels. Als onderpand dient: 'mijn bewoonde huisinge c.a.' (inv. 66, fol. 69).
- Ane/ArendWabes van Wommels tr. 2° Wo 25.2.1731 Wijtske Wijtses van Wommels.
- 1740: Wijtske Wijtses wed. Aane Waabes te Wommels heeft voor carg. 96 en 15 st. 'huisgeraaden en inboelen' overgedragen aan Dirk Hesseling, koopman te Bolsward, maar mag die goederen blijven gebruiken ('acte van praecario' inv. 66, fol. 172).

1740: Een huis en hof, vrij van grondpacht, op 12 mei 1741 vrij van huur. Op de zuidzijde belast met onderhoud van de 'stekkie' tot aan het bakhuis toe en van de overige stekken voor het helft (inv. 50, fol. 165).

Naastlegers: De Noorder Haven W, Symen Romkes wed. cum soc. N en Z, de reed of straat O.

Bewoner: **Sijbren Booijens**.

Verkoper: **Hijltje (Heerts) Hiemstra** en **Johannes Sjoerds Cuperus**, beiden te Wommels.

Koper: **Ate Yntes**, mr. timmerman te Wommels, en **Geertje Ates**, e.l. te Wommels.

Koopsom: 337 carg.

Aanvulling, toelichting:

- Sybren Booijens van Wijnaldum tr. Wommels 13.7.1732 Gertje Thomas van Weidum. Hij is in 1749 schoenmaker; gezin: 3-3; aanslag: 11.13.0 (Qk). Sybren en Gertje laten in Wommels in de jaren 1733-1746 kinderen dopen. Ze vertrekken later naar Makkum
- Ate Yntes Kingma van Wommels tr. Wo 2.7.1730 Geertje Ates van Wommels. Ynte Ates Kingma van Wommels tr. Wo 25.1.1756 Aaltje/Aadtje Evers van Wommels.

1771: Een huis en hof c.a., met de bomen in't hof staande, met huur à 22 carg. per jaar tot mei 1777 voor de verkoper. Het huis is aan de zuidzijde van het erf belast met het onderhoud van hekken 'tot aan de bakhuis glazen toe' en van overige hekken voor de helft (inv. 52, fol. 82).

Naastlegers: De Noorderhaven W, Hette Olingius N, de gemene straat O, Broer Yntes Z.

Bewoner: **Aardie Evers** (wed. Ynte Ates).

Verkoper: **Ate Yntes**, mr. timmerman te Rien.

Koper: **Jan Sins** (bakker en) molenaar te Wommels.

Koopsom: 500 carg.

1772: Een huis en hof c.a. 'alsmede met de ijsere draaij treeft en met de bomen in't hof (...) beswaart met het onderhoud op de zuidzijde van de stekkie tot aan de bakhuis glazen toe en van de overige stekken voor de helft' (inv. 52, fol. 86).

Naastlegers: De Noorderhaven W, Hette Olingius N, de 'gemene straat' O, Broer Yntes Z.

Bewoner: **Ardie Evers** (wed. Ynte Ates).

Verkoper: **Jan Sins**, mr. molenaar te Wommels.

Koper: **Pieter Sakes**, bakker te Sneek.

Koopsom: 560 carg.

Aanvulling, toelichting:

- Rechterdag 22.1.1772: Jan Sins mr. molenaar te Wommels verzoekt Ardie Evers wed. Ynte Ates de door haar bewoonde woning 'in vrijdom te verlaten' (inv. 7, fol. 5v/6).
- Pieter Sakes en Joukjen Clases krijgen in de jaren 1774 en 1778 in Wommels kinderen.

1790a (25 jan.): **Pieter Sakes' weduwe Joukien Clases** 'bakkerinne' te Wommels verklaart voor haar en haar minderjarige kinderen dat de boedel uit haar huwelijk met Pieter Sakes 'staande het huwelijk met schulden beswaart, dezelve in haare weduwe staat zoo hoog zijn geresen en bevonden dat dezelve insolvent waar en daarom te rade geworden dezelve aan haare crediteuren aff te staan en abandonneren'. De crediteuren, tegelijk curatoren, zijn Rentie Clases en mr. Ulbe Noordenbos, respectievelijk boer en chirurgijn te Wommels (inv. 19, acte 532).

1790: Te koop: 'Een welbeklante BAKKERY, by de Wed. van den overleden Bakker *Pieter Sakes* bewoond, by de finale Palmslag te aanvaarden, staande en geleegen in de Buuren van Wommels, aan het Water en Weg, bestaande in een schoone royale Kamer, Voorhuis, Agterhuis, Bakhuis, Turf Schuur en schoone Graan Zolders, voorzien met Put en Regenwaterbak, drie Bedsteeden en een schoone Hof, met Boomen uitloopende na de Noorderhaven' (digitaal archief Leeuwarder Courant, adv. dd. 2.1790).

1790b: Een 'huis, hoff, bomen cum annexis zijnde een bakkerij (...) tot mei 1790 toe gestaan aan de weduwe van Pieter Sakes om te mogen bewonen, zoo nogtans dat de copier het gemelde huis terstondt mag aanvaarden en mede bewonen'. De koop is inclusief 'de oven en vorders alle losse planken en goederen direct tot het huis behorende en niet bij boelgoed vercoft, semt de draaij-treeff, staande en leggende ijsere platen welke den copier moet overnemen en daarvoor boven de coopschat terstont moet voldoen 21 carg.', maar niet de 'trap, losse ledders en thoonbank bij boelgoed vercoft'. Belast met het onderhoud van straat, stalt en secreet, speciaal het onderhoud 'op de zuidzijde van de stekkie tot aan de glazen van het bakhuis en van de overige stekken de helfte' (inv. 53, fol. 213v).

Naastlegers: De 'Noorderhave' W, Hette Olingius N, de 'gemene straat' O, Ynte Broers Z.

Verkopers: Rentie Clases en mr. Ulbe Noordenbos als curatoren over de geabandonneerde boedel van **Pieter Sakes cum uxore**, in leven bakker tot Wommels.

Koper: **Sjoerd Harings** te Tzum (x 1791 **Meike Rinses/Rientses**).

Koopsom: 625 gg. of 875 carg.

Aanvulling, toelichting:

- 1791: Sjoerd Harings van Wommels tr. Wo 29.5.1791 Meike Rinses van Hitzum, attestatie afgegeven Franekeradeel 29.5.1791. Ze trouwden in de kerk van Wommels, maar lieten hun kinderen RK dopen in Bolsward (1793-1800) en Franeker (1801).
- 1793: Marijke Rientses huisvrouw van Sjoerd Harings mr. bakker te Wommels, Bauke Rientses en Sipke Jans onder Hitzum verkopen als erfgenamen van hun vader 5 pm land 'met de quotete huisinge en schuur' in een zathe van 90 pm onder Kubaard (inv. 53, fol. 256v).
- 1800: Sjoerd Harings, mr. bakker te Wommels (inv. 7, fol. 191/192 l).

1801: 'Uit de hand te koop; een florisante BAKKERYE, waarin een lange reeks van Jaaren met goed succes zulks is geëxerteerd, staande en geleegen in de Gebuurte van den Dorpe Wommels, op den 12 May aan te vaarden; nader onderrigting by de Bewoonder en Eigenaar *Sjoerd Harings Reurda* te Wommels als meede ook by Dirk H. Reurda tot Franeker, die in alle billykheid wil handelen' (digitaal archief Leeuwarder Courant, adv. dd. 14.2.1801).

Speciekohier nr. 77, aantal schoorstenen (3½)

1796: Ynte Broers (1½), **Sjoerd Harings** (2)

1797-1799: idem

1800: De wed. van Ynte Broers (1½), **Sjoerd Harings** (2)

1801: De wed. van Ynte Broers (1½), Sjoerd Harings is vertrokken naar Franeker, **nu Anne Pieters** van Sneek (2).

1802: Wed. Ynte Broers (1½), **Anne Pieters** (2)

1803-1805: idem.

Aanvulling, toelichting:

- Het speciekohier kan ik hier niet goed volgen. Ynte Broers en zijn weduwe waren destijds zuidelijke naastleger. Drie-en-een halve schoorsteen lijkt ook wat veel voor alleen, of zelfs, een bakkerij.

1801: Een 'huisinge, hovinge en bakkerij', vrij van grondpacht, eeuwige rente of floreen (inv. 54, fol. 216v).

Naastlegers: De vaart W, erven De Gavere N, de rijdweg O, wed. Ynte Broers Z.

Bewoner: Thans door de eigenaar bewoond, tot mei 1801.

Verkoper: **Sjoerd Harings** [Reurda] mr. bakker en **Meijke Rientses**, e.l.

Koper: **Anne Pieters** mr. bakker te Sneek en **Maaïke/Marijke Volkers of Folkerts**, e.l.

Koopsom: 1626 carg.

Aanvulling, toelichting:

- Ynte Broers Kingma van Wommels x Wo 10.10.1756 Wikjen Anes van Wommels; Ynte Broers Kingma van Wommels x Wo 1.04.1770 Tettje Gerrijts van Wommels (zie vorige aflevering).
- Anne Pieters van Akkerwoude tr. Akkerwoude 28.12.1783 Maaïke Folkerts van Rinsumageest.
- 1802: Anne Pieters is mr. bakker te Wommels (inv. 7, fol. 203).
- 1803: Anne Pieters is zuidelijke naastleger van het volgende huis in het Noord.
- Ovl. Wommels 5.7.1824 in huis nr. 41 Maaïke Folkerts, weduwe van Anne Pieters Bakker, oud 66 jaar, geb. te Aalzum (aangevers: Folkert Annes Bakker, bakker, zoon, oud 31 jaar en Willem Tiedes Bijlsma, arbeider oud 34 jaar).

(*Quotisatiekohier no. 41*)

1817: Te koop: 'Een HUIZINGE en BAKKERYE, benevens een TUIN, staande en gelegen in de Buren van den dorpe Wommels, geq. lett. W, no. 41, voorzien van ruime Zolders, schoone vertrekken (...) Commoditeiten, waarin de Affairen tot op dezen tijd met veel succes zijn gedreven, thans door de wed. *Anne Pieters* als mede eigenaarsche bewoond' (digitaal archief Leeuwarder Courant, adv. dd. 14.11.1817).

(*Quotisatiekohier no. 41*)

1824: Te koop: 'Eene zeer schoone, hechte en wel ingerigte HUIZINGE en BAKKERY, staande in de Noorderburen van den dorpe Wommels. Gekwoteerd met nummer 41, bestaande in een ruim Voorhuis en Gang, groote Voorkamer en Bakhuis, ruime Zolders, een zeer gerijfelijk Turfhok, benevens eene goede HOVINGE en TUIN, Put, Bak, Bleek, en verdere commoditeiten en annexen, alles zoo en in diervoegen, als thans door de erven der weduwe *Anne P. Bakker* als eigenaren wordt bewoond en gebruikt, en op den 12 Mei 1825 vrij te aanvaarden' (DALC 10.12.1824), 'waarop bij provisionele veiling geboden is f 1851 : 00' (digitaal archief Leeuwarder Courant, adv. dd. 31.12.1824).

(*kadaster nr. 55*)

1832: Huis en erf, perceel nr. 55, legger 260, grootte 400 m² (Van der Vaart en Talsma 1994: 53). Eigenaar: **Ype Ypes de Vries**, bakker.

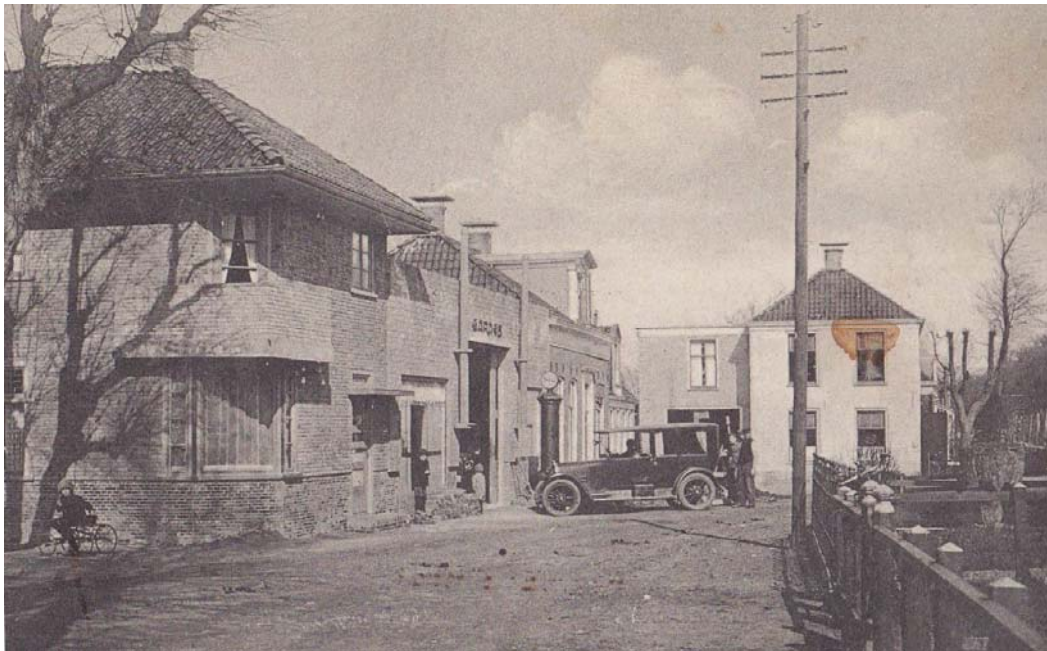
1832: Gevraagd: 'Een BAKKERSKNECHT, zijn werk geheel of ten deele verstaande, kan op den 12 Mei e. k. werk bekomen bij IJ. IJ. DE VRIES, Junior, Mr. Bakker te Wommels. Brieven franco' (digitaal archief Leeuwarder Courant, adv. dd. 30.3.1832).

Aanvulling, toelichting:

- Ype Ypes de Vries van Warga tr. Idaarderadeel 4.9.1824 Ymkjen Annes Roorda van Roordahuizum.
- Overleden te Wommels op 13.3.1845 in huis nr. 41 Ype Ypes de Vries, bakker, geb. te Warga, oud 41 jaar, echtgenoot van Ymkjen Jans Roorda, zoon van Ype Ypes de Vries, bakker en Sietske Hijltjes Boonstra, wonend te Roordahuizen.

1924: Doorkijk van het Noord naar de Terp. Het tweede huis rechts is de bakkerij. Het plaatje is een uitsnede van een foto gemaakt door Kees Gorter (in: Bokma en Kuipers 1985:60).

Na 1927: Het Noord in Wommels met links de zaak van voorheen Douma, gebouwd in 1927, met rechts daarvan een garage. Het volgende pand, in het midden van de foto, met dakkapel, is de bakkerij.

Tussen het Noord en de Noorderhaven

De voormalige bakkerij in het Noord had westwaarts een lang erf tot aan destijds een zuidelijke afsplitsing van de Noorderhaven toe (een situatie die voor de opvolger daar, de winkel van Van der Velde, nu nog bestaat). Vreemd is dat niet, want vervoer over water was in vroeger tijden belangrijk. En evenals de bakker bij de brug (*Klaaikluten* 2010/2:7) had de bakker in het Noord een schip. Toch is het nog maar de vraag of die situatie altijd heeft bestaan. Van het huis op de noordwestzijde van - het noorden van - de Terp wordt pas in 1674 een bakker als noordelijke naastleger vermeld (zie de eervorige bijdrage), terwijl dat voor de herberg op de noordoostzijde van de Terp al in 1610 het geval is. Zelf heeft die herberg daar in 1632 westwaarts een 'vrije wtgangh aende opfaert en wall aldaer', voorbij een 'plaetse van appraehensie [inhechtenisneming] d' grietenij toebehorende' (zie vorige bijdrage). En wat de bakkerij zelf betreft dateert de eerste vermelding van een westelijke naastleger van 1731 (deze bijdrage). Dat is dan wel de 'haven', maar in de 18^e eeuw.

Het begint erop te lijken dat westelijk van de bakkerij tot voorbij het midden van de 17^e eeuw een 'vrije' of publieke ruimte lag - de 'ledige stede' van 1612 en de 'ledige plaetse' van 1615 in de eervorige bijdrage en de 'plaetse van appraehensie' in de vorige bijdrage - en dat die ruimte later aan het erf van de bakkerij werd toegevoegd. Bij de behandeling van de noordelijke naastleger(s) van de bakkerij kom ik op die locatie terug. Een aanverwant probleem is de noordelijke naastleger zelf, in 1636 dezelfde persoon als de zuidelijke naastleger, maar ook daarop kom ik bij de behandeling van de noordelijke naastleger(s) terug.⁵

Leiden, maart 2013

Tweede helft 20e eeuw: De laatste bakkers in het Noord van Wommels, (v.l.n.r.) vader en zoon Atze Freerks en Freerk Atzes van der Bos.

⁵ Opmerking: Hoe verder dit onderzoek vordert c.q terug gaat in de tijd, hoe lastiger het wordt om via microfiches zicht te krijgen op de vroege prekadastrale geschiedenis van Wommels. Die microfiches, vaak van foto's van slechte kwaliteit, raken versleten. Maar gelukkig heeft enige jaren geleden Paul Borghaerts van Easterein (www.hennaerderadeel.nl) nieuwe foto's gemaakt van de akten van het nedergerecht van Hennaerderadeel en kan ik op aanvraag van hem copieën krijgen van foto's van akten die op microfiche (te) slecht leesbaar zijn. Maar een afdoende oplossing, gegeven alleen al het groot aantal akten, is dat natuurlijk niet. Voor definitieve aanvullingen op en verbeteringen van mijn Prekadastraal Wommels, als project gestart in 2002, is het wachten op de dag dat Tresoar Borghaerts' foto's, gemaakt in overleg met o.a. Tresoar, digitaal beschikbaar stelt.